

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincă
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clo.
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
 ISSN-L 2734 -6889

140 de ani de regalitate statală. Monarhia și cultura

Prof. univ. Dr. Mircea POPA

România a avut șansa fericită ca dinastia instaurată în țară, la 1866, o dată cu Carol I de Hohenzollern, să fie și o mare iubitoare de cultură. Carol I a participat adeseori la ședințele Academiei Române, ale cărei lucrări îl interesau în cel mai înalt grad, mai ales cele legate de elaborarea *Dicționarului limbii române*. Puțini știu astăzi că vestitul dicționar al lui B.P. Hașdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, poartă pe copertă specificația „lucrat după dorința și cu cheltuiala M.S. Regelui Carol I”, și că opera de redactare a *Dicționarului limbii române*, asumată de Sextil Pușcariu și desfășurată în cadrul Muzeului Limbii Române din Cluj s-a făcut prin importante subvenții venite direct de la Casa Regală, printr-o prelungire a interesului arătat față de aceasta de Carol I. Amintim apoi că soția sa, regina Elisabeta de Wied, făcând parte dintr-o dinastie britanică, cu mari încrengături europene, fost o scriitoare recunoscută pe plan mondial mai ales prin romanele scrise în limba germană, dar și prin *Poveștile Peleşului*, atât de familiare în cele mai diferite medii românești a făcut mari servicii literaturii și culturii noastre.

Sub numele de *Carmen Sylva*, ea s-a identificat cu patrimoniul creator al literaturii române, înconjurându-se la Palat de numeroși artiști și scriitori, pentru care nutrea o caldă înțelegere. Să nu uităm că unul dintre apropiații Casei regale a fost Titu Maiorescu, cel care a adus în țară familia soției, pe cumnatul său doctorul Kremnitz, care a devenit medicul curant al Regelui, avându-și mormântul undeva pe Valea Prahovei, și pe Mite Kremnitz, ajunsă colaboratoare apropiată a Reginei la unele romane, semnate Dito und Idem. Ele două au dat naștere unui curent de popularizare a operelor literare românești în arsenalul universal, mai ales germanic, prin traduceri făcute în reviste străine, în așa fel încât vârful culturii noastre să fie cât mai bine cunoscute peste hotare.

Prin intermediul acestui grup junimist, chiar Eminescu a fost invitat la Curte și rugat de Regină a-i cizela și traduce în românește libretul operetei *Vârful cu Dor*. În aceeași măsură talentul lui Enescu s-a putut manifesta și înflori în ambianța stimulativă de la Palat, unde i s-au asigurat condițiile propice pentru afirmarea deplină, la fel ca Cellei Delavrancea, fostă multă vreme domnișoară de onoare a Reginei, în aceeași epocă de până la Primul Război Mondial, când la Curte se afla și Maruca Cantacuzino, devenită mai târziu soția lui G. Enescu și autoare unui valoros volum de memorialistică, depistat de noi în arhiva de la British Museum, adus în țară și tradus de o muzeografă de la Tesconi. Tânărul poet Goga, după succesul său răsunător cu primul volum de poezii premiat de Academie, a fost adeseori invitat la

Curtea Regelui, la fel ca viitoarea sa soție, frumoasa și talentata soprană Veturia Tritenu-Mureșeanu, care a încântat cu vocea ei aparte publicul de la Curte, în urma cărui succes a fost contactată de fiul lui Wagner pentru a cânta la festivalul de la Bayreuth.

Mai târziu, când a fost vorba de a întruchipa în versuri inaugurarea castelului de la Peleş, cel care și-a pus semnătura pe frumoasele catrene evocând ziua de 10 Mai, a fost tot O. Goga, anticipând astfel viitorul. Regina a fost cunoscută în epocă ca o adevărată ocrotitoare a talentului a numeroși artiști, în dorința ei de a avea un salon artistic cât mai atrăgător. Mare traducătoare și popularizatoare de literatură română, activitatea sa inimoasă și-a vădit din plin dăruirea pentru cauza națională în timpul Războiului pentru Independență, când s-a pus în fruntea serviciului de caritate, patronând apoi importante instituții de rang național, precum Azilul „Elena Doamna”, institutul de binefacere Elisabeta, Fundația „Munca” sau „Furnica” etc. Același lucru l-a făcut și regina Maria, în timpul Primului Război Mondial prin intermediul spitalelor de caritate, și apoi ctitorind, împreună cu Ferdinand, frumoasa catedrală de la Alba-Iulia, renovând Curtea de Argeș sau punând bazele universității clujene, unde a fost și aleasă „Membră Honoris Causa” în 1930, printr-un raport al lui Sextil Pușcariu.

Primită cu multe reticente la început, întrucât Cuza fusese nevoit să abdice tocmai când roadele reformelor sale își arătau utilitatea, dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen a parcurs un drum de împământanire respectabil, făcând din emblema regală „Nihil sine Deo”, o formă de solidaritate și ocrotire a neamului, a dobândirii independenței și libertății lui statale, de așezare respectabilă între celelalte state europene. Carol I, care ne-a dat la 10 mai 1881 un regat bine văzut pe scena europeană a națiunilor, a fost inițiatorul acestui program cu vaste reverberații internaționale, continuat apoi de urmașul său, regele Ferdinand Întregitorul. Acesta a continuat opera de sprijinire a culturii, prin intermediul *Astrei* și *Academiei*. A participat în 1924, alături de întreaga Casă regală, la sărbătorirea Crăișorului în Munții Apuseni, unde V. Goldiș l-a proclamat „membru de onoare al Astrei”, ocazie cu care a dăruit acestei societăți 100.000 lei. Soția sa, Regina Maria, a făcut din Balcic, un centru cultural remarcabil, căutat mai ales de pictori, ea fiind și președinta de onoare a Societății „Cultura poporului” și a unor așezăminte preocupate de îngrijirea invalizilor și orfanilor de război. Totodată au fost create fundații culturale de prestigiu, precum „Fundațiunea Culturală Carol I” (pe cheltuielile cărora s-au tipărit numeroase colecții de documente istorice), „Fundațiunea Culturală Regele Ferdinand I” (în cadrul căreia s-a editat celebra *Bibliografie româno-ungară*, a lui Andrei Verss și mai multe volume din colecția sa de documente intitulată *documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, Documente moldovenesti de la Ștefan cel Mare* alcătuite de Mihai Costăchescu etc.), dublate apoi de fundațiile create de Carol II, precum „Fundațiunea Principele Carol II” (1921) și „Fundațiunea Regală Carol II”, care au fost și cele mai active.

Sub patronajul celei dintâi s-a dus o muncă susținută în satele românești prin intermediul așa-ziselor „echipe culturale”, prin organizarea de biblioteci, școli, cămine, expoziții etc., în timp ce celelalte fundații i-a revenit sarcina de a transpune în practică aspirația suveranului de a deveni și „un voievod al culturii românești”, așa cum o propusese public, prin cuvântarea rostită la inaugurarea Universității din Vălenii de Munte din 12 august 1930.

Carol al II-lea s-a implicat personal în această misiune civilizatoare de întemeiere a Muzeului Țăranului Român, alături de D. Gusti, N. Iorga și alți militanți pe plan național pentru o mai bună cunoaștere a țării peste hotare, scop pentru care predecesorul său a întemeiat cele două școli de specializare, una la Paris, iar cealaltă la Roma. A mai făcut apoi să apară revista populară *Albina*, colecția „Cartea satului” și „Biblioteca Albinei”, prin care se puneau la îndemâna țăranului cărțile necesare. Supranumit „voievodul culturii”, regele a pus bazele unei săptămâni a cărții, ocazie cu care apărea adeseori în public spre a încuraja evenimente culturale, spunând: „*cultura, mai ales a păturii celei mari a țărănimii – spunea el – este o operă de încheiere a tuturor nevoilor din viața de toate zilele. Prin culturalizarea satelor, eu văd răspândirea cărții, răspândirea a tot ceea ce este frumos, dar văd și ridicarea păturii țărănești la un trai mai bun, al o mai bună pricepere a nevoilor și datorilor fiecăruia.*”

La îndemnul său s-au ridicat până în 1938, 2.034 de cămine culturale, s-au trimis 8.367 de volume pentru biblioteci, în timp ce țăranilor li s-au distribuit 20.220 de cărți și reviste. S-au reparat 96 de biserici, s-au ținut 874 de șezători, 1.050 de audiții muzicale și radiofonice, s-au jucat 456 piese de teatru, numeroase echipe studențești și de specialiști fiind trimise pe teren în Oltenia, Basarabia etc., încurajând activitatea Astei.

Pentru sprijinirea și încurajarea culturii majore a fost creată „Fundațiunea pentru Literatură și Artă «Regele Carol II»”, care a impulsionat în mod deosebit creația literar-științifică în multiplele ei forme. Începând din 1934, s-a instituit „Marele Premiu pentru Literatură «Regele Carol»”, acordat rând pe rând unor scriitori de prim rang, precum Tudor Arghezi și G. Bacovia în 1934, Gala Galaction (1935), Ion Pillat și Gib Mihăescu (1936), Elena Farago (1937), Adrian Maniu (1938), V. Voiculescu (1939). A fost creată *Editura Fundațiilor Regale*, în fruntea căreia a fost pus Al. Rosetti, și au luat naștere marele ei colecții, cum ar fi „Scriitori români vechi și moderni”, în cadrul căreia s-au tipărit opere de Eminescu, Creangă, Caragiale, Heliade Rădulescu, Hașdeu, Odobescu, Macedonski, Bălcescu ș.a. S-au inaugurat „integrala Eminescu” de către Perpessicius, edițiile complete, Caragiale de Paul Zarifopol, Macedonski de Tudor Vianu, Hașdeu de Mircea Eliade etc. S-a constituit apoi interesanta colecție „Scriitori uitați”, în cadrul căreia au apărut scrierile lui Ștefan Petică și Anghel Demetrescu, dar mai ales cea de „ediții definitive”, care a inclus în lista realizărilor tipărirea operelor lui Tudor Arghezi, Mateiu Caragiale, Elena Farago, Adrian Maniu, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu, Mihai Codreanu. În paralel, scriitorii contemporani au putut să-și publice opera în colecția „Scriitori români contemporani”, în cadrul căreia au văzut lumina tiparului cărți de Octavian Goga, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, N. Iorga, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Alice Voinescu, Em. Ciomac, Ion Petrovici, N.M. Condiescu, Teodor Scorțescu, Mihail Sebastian, Ioachim Botez și alții. O colecție de mare căutare a fost cea a „Scriitorilor străini”, în cadrul căreia au apărut în traducere românească scriitori ca Dante, Shakespeare, Poe, O'Neill, Rilke, Pirandello etc. Începând cu anul 1933, regele a inaugurat așa-zisa „Săptămână sau Lună a Cărții”, spunând printre altele: „*În privința cărții avem toți o datorie: fără a fi moralști, excesivi, suntem datori să încurajăm în primul rând cărțile care pot sluji la ridicare amorală a poporului și care pot să difuzeze în întreaga națiune cunoștințe de care ea are neapărată nevoie*”.

Cu această ocazie, se face anunțul că fundația va începe publicare a două colecții noi, numite „Energia” și „Biblioteca Enciclopedică”. Cea dintâi era consacrată cunoașterii marilor descoperitori, navigatori, exploratori, aviatori, oameni de știință etc., între care Columb, Stanley, Lindberg, Pasteur, Vlaicu etc., colecție la care și-au dat concursul oameni de cultură de prim rang, precum Mircea Eliade, în postură de traducător al colonelului Lawrence, Ionel Jianu, ca traducător al lui W. Herbert Hobbs, Constantin Noica, ca traducător din Cecil Lewis și Dean Farrow, dar și E. Lovinescu, Profira Sadoveanu, Radu Cioculescu, Radu Boureanu, Paul Prodan; „Biblioteca enciclopedică” avea menirea să pună la dispoziția publicului cititor importante tratate și opere de sinteză, precum *Istoria Românilor* de C.C. Giurescu, *Istoria limbii române* de Al. Rosetti, *Studiile greco-romane* ale lui Demostene Ruso, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, *Cărțile populare* ale lui N. Cartoian etc.

Pe parcurs au apărut și alte serii de valoare, ca „Biblioteca informativă”, „Mica enciclopedie”, „Biblioteca documentară”, „Biblioteca orașe”, „Biblioteca artistică”, „Biblioteca teatrală”, „Compozitori români contemporani”, „Biblioteca critică”, „Biblioteca de filosofie românească” etc., prin care s-a validat spiritul creator românesc pe multiple planuri. Așa, de pildă, în „Biblioteca de filosofie” au apărut lucrări importante de C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Lucian Blaga, D.D. Roșca, Tudor Vianu, M. Ralea, Mircea Eliade. Tot sub imbold regal s-a trecut la pregătirea unei noi traduceri a *Bibliei*, act cultural de mare valoare realizat de Gala Galaction și Vasile Radu.

Dar meritul cel mai de seamă al „Fundației pentru Literatură și Artă Regele Carol II” a fost acela de a fi patronat și subvenționat cea mai importantă revistă literar-culturală a momentului și una dintre cele mai bune ale peisajului interbelic, „*Revista Fundațiilor Regale*”, care și-a început apariția în ianuarie 1934, sub conducerea lui Paul Zarifopol, cu secretariatul lui Camil Petrescu. E o revistă elegantă, de mare

ținută și diversitate tematică, în paginile căreia se afirmă sau își consolidează reputația un număr impresionant de poeți, prozatori, critici literari, esești, printre colaboratorii de frunte numărându-se Șerban Cioculescu, V. Streinu, T. Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessiciu, D. Caracostea, Ovidiu Papadima, Octav Șuluțiu, Basil Munteanu, Al. Dima, Ion Șugariu, Adrian Marino, Ovidiu Drimba, Mihail Sebastian, Ion Biberi, Mircea Eliade, Petru Comarnescu, D.I. Suchianu, Constantin Noica, Ion Petrovici, Emil Gulian etc. Revista a avut o contribuție esențială la dezvoltarea gândirii critice a epocii, la înflorirea și dezvoltarea tuturor genurilor literare. Unul dintre numerele revistei care face bilanțul stării României sub Carol al II-lea este nr. 6/1940, intitulat *Restaurația (1930-1940)*, număr care aduce mari elogii regelui, prin pana celor mai de frunte cărturari ai neamului. Între cei care semnează diferite materiale se numără Tudor Arghezi (cu o poezie), Camil Petrescu, C. Rădulescu-Motru, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, N.I. Herescu, Cezar Petrescu, G. Călinescu, Al. Rosetti, Ion Marin Sadoveanu, Perpessiciu, Ionel și Al. O. Teodoreanu, Gr. Nandriș, Emanoil Bucuța, C. Daicoviciu, A. Oțetea, T. Vianu, F. Șirato, G.M. Cantacuzino, Ș. Cioculescu, Vl. Streinu, Petru Comarnescu etc. Regele este laudat pentru politica sa culturală, numit „voievod al culturii românești”, și „regele scriitorilor”, trecându-se în revistă mai toate sectoarele vieții sociale și culturale în care s-au obținut mari succese. Articole de mare apreciere a semnat și Nichifor Crainic în „Gândirea”, vorbind despre *Opera literară a Reginei Maria* (nr. 9/1938), apoi despre *Regele și cultura* (nr. 8/1940), regalitatea noastră fiind un factor de solidarizare culturală U și națională de prim rang. Un merit important i s-a atribuit regelui și la procesul de în modernizarea a capitalei (*Bucureștii înainte și după Restaurație*), în domeniul înzestrării armatei, al politicii religioase, al încurajării științei și vieții universitare. Se arată că, la Cluj, regele a înființat un important Institut de Cercetări Științifice „Regele Carol II” și că a pus umărul la modernizarea și europeanizarea întregii țări. Elogiile curg cu nemiluita, fără nici o presimțire că numai peste câteva luni va urma Dictatul de la Viena, compromiterea totală a politicii externe a lui Carol al II-lea, silit să părăsească țara și să încredințeze puterea fiului său, regele Mihai. Ce a înfăptuit Carol al II-lea pe tărâm cultural nu poate fi contestat însă. Dintre toți regii care i-a avut țara, el a dat atenția cea mai mare culturii, și, putem spune fără să exagerăm că România a cunoscut în perioada interbelică ritmul de creștere cel mai înalt, nivelul de trai al populației fiind cu adevărat la nivel european. De aceea, vorbind despre tradiția monarhică la noi, poetul Octavian Goga, spunea în articolul *Regalitatea noastră*, apărut în revista clujeană „Viața lustrată” (nr. 11/1935), unde spunea: „Monarhia la noi își are legitimitatea în cursul veacurilor, e încadrată de tradițiile solului și se întemeiază pe un trecut de veche strălucire, pe care azi îl continuă pe-o rază tot mai largă, afirmând misiunea istorică

A unui popor. Într-adevăr, din vremuri străvechi, o dată cu simțământul diferențierii etnice, ideea de stat s-a mijlocit aci la adăpostul venit să încurajeze stăpânirea și apărarea moșiei strămoșești.” Ca urmare, continuă el: „Patriotismul la noi a fost, deci, în cursul veacurilor o derivațiune a ideii monarhice, care s-a întărit și a strălucit de câte ori figuri excepționale au izbutit s-o pună în valoare”. Și mai departe: „Adevărul este deci că sub imperiul tradițiilor de veacuri renașterea României a legitimat ideea monarhică, văzând în această formă de stat unicul mijloc și unica garanție pentru realizarea unei misiuni istorice. Da, suntem în ajun de-a turna un conținut nou în această formă nouă, se va crea o civilizație proaspătă, rezultantă a gândirii românești integrale și unificate, care va restatornici un echilibru în suflete și va inaugura era fecundă de valorizare a atâtor forțe latente”.

Viața zilnică interbelică era cu adevărat frumoasă, și chiar dacă mai erau și abateri de la norme, principiul meritocrației a primat peste tot. Realizările obținute atunci în toate domeniile vieții publice au fost admirabile, ieșind la suprafață oameni de talent și de certă valoare, care au dus prestigiul României în lume (Iorga, Titulescu, Brâncuși, Enescu, Traian Vuia, Coandă, Brăiloiu, Paulescu etc.) ceea ce a făcut ca țara să fie respectată și apreciată. În comparație cu ceea ce a fost, lumea de azi pare o imensă caricatură, degradată pe zi de trece de politicieni incapabili, și de niște președinți de carton. Deși dispunem de mulți milionari, îmbogățiți în majoritate pe căi ilicite, acești nu vor să întoarcă nimic poporului pe care l-au furat, prin donații și fundații (nici măcar Țiriac nu a deschis o școală de tenis, cum

a făcut Hagi cu fotbalul). Numărul analfabeților a crescut alarmant, învățământul e în cădere liberă, se citește din ce în ce mai puțin, bibliotecile stau goale sau închise și nu vedem de nicăieri o rază de speranță pentru redresarea culturii și vieții artistice. Poate că șansa noastră de viitor ar fi doar o nouă regalitate, care să scoată țara din marasmul actual, să lichideze clicile mafiote care au trădat țara și au compromis ideea de stat național, spre a împlini șansa noastră la o nouă renaștere materială și spirituală, amintind de epoca lui Carol I, de la proclamarea țării noastre ca regat, în 1881, s-au împlinit de curând 140 de ani.

5

Historia

MONARHIA HABSBURGICĂ

(1848-1918)

Volumul I

Dezvoltarea economică,
administrația și sistemul juridic, forța armatăACADEMIA ROMÂNĂ
Centrul de Studii Transilvane
POLIROM

Historia

MONARHIA HABSBURGICĂ

(1848-1918)

Volumul II

Popoarele Imperiului

ACADEMIA ROMÂNĂ
Centrul de Studii Transilvane
POLIROM

Historia

MONARHIA HABSBURGICĂ

(1848-1918)

Volumul III

Problema națională

ACADEMIA ROMÂNĂ
Centrul de Studii Transilvane
POLIROM